

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa

Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta – kooste esityksistä

24.6.2020

Voimavarojen turvaaminen koronakriisissä ja sen jälkihoidossa

- Koronakriisin jälkihoidossa varmistetaan kuntien riittävät resurssit lasten, nuorten ja perheiden palveluiden järjestämiselle. Varmistetaan lapsiperheiden toimeentuloturvan riittävä taso.
- Koronakriisin jälkihoidossa turvataan kansalaisjärjestöjen ja seurakuntien mahdollisuudet jatkaa lasten, nuorten ja perheiden palveluiden ja toimintojen (kuten vertaistoiminnan) toteuttamista. Myös yritysten mahdollisuudet lasten, nuorten ja perheiden palvelujen toteuttamiseen turvataan.
- Koronakriisin aikana käyttöön otettuja hyviä yhteistyökäytäntöjä ja toimintamuotoja kehitetään edelleen ja otetaan pysyvään käyttöön. Huolehditaan, että lasten, nuorten ja perheiden palvelut ja toiminnot organisoidaan lapsi-, nuori- ja perhelähtöisesti järjestelmä- ja organisaatiolähtöisyyden sijaan. Tämä otetaan huomioon kaikissa toteutettavissa uudistuksissa, kuten sote- ja maakuntaudistuksessa ja sosiaaliturvauudistuksessa sekä eri strategioiden ja ohjelmien valmistelussa ja toteutuksessa.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi

- Koronakriisin jälkihoidossa tehdään systemaattista lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia. Varmistetaan sekä vaikutusten ennakoarviointi, prosessiarviointi että jälkiarviointi. Arviointien tekemistä varten lisätään informaatio-ohjausta, kuten koulutusta ja tukimateriaaleja. Huolehditaan lasten, nuorten ja perheiden kuulemisesta vaikutusten arviointiin liittyen. Huolehditaan, että arvioinnit perustuvat riittävän laajaan ja mahdollisimman laadukkaaseen tietopohjaan. Koronakriisin aikana on tehty lapsille, nuorille ja perheille useita kyselyitä, joiden tuottamaa tietoa kootaan systemaattisesti ja hyödynnetään päätöksenteossa.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi (jatk.)

- Lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinneissa selvitetään, mihin ryhmiin koronakriisin haitalliset vaikutukset ovat erityisesti kohdistuneet. Mahdollisia tulevia epidemia-aaltoja (ja muita poikkeusoloja) varten laaditaan ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointimalli, jossa huomioidaan lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Tämä vahvistaa perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamista ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä sekä vahvistaa tietoisuutta päätösten laaja-alaisista vaikutuksista. Mallissa otetaan huomioon myös epidemiatilanteiden alueelliset erot.
- Koronakriisin jälkihoidossa lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi ulotetaan myös talousarviopäätöksiin (lapsibudjetointi). Lasten oikeuksien toteutuminen on varmistettava riittävillä voimavaroilla.

Oikeus tulla kuulluksi ja saada tietoa

- Huolehditaan siitä, että koronavirusepidemian jälkihoidossa vahvistetaan lasten ja nuorten osallisuutta sekä yhdenvertaista kuulluksi tuleamista.
- Selvitetään lasten ja nuorten omia näkemyksiä ja kokemuksia sekä käytetään heiltä saatua tietoa toiminnan ja päätöksenteon tukena kriisin jälkihoidossa.
- Koronakriisin aikana lapsilta ja nuorilta kerättyä tietoa kootaan yhteen ja hyödynnetään päätöksenteon tukena systemaattisesti.
- Lapsivaikutusten arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota lasten ja nuorten osallisuuden ja kuulemisen keinojen sekä toimintamallien vahvistamiseen ja käyttöönottoon. Tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua.

Oikeus tulla kuulluksi ja saada tietoa (jatk.)

- Koronatilanteen jälkihoitoon valituilla toimenpiteillä vahvistetaan lasten ja nuorten tulevaisuuden uskoa ja turvallisuuden sekä osallisuuden kokemuksia arjessa. Tämä huomioidaan myös lapsille välitettävän tiedon jakamisessa; miten, missä kanavissa ja millaista tietoa eri ikäiset ja taustaiset lapset kaipaavat.
- Viestintää ja uutisointia toteutettaessa huolehditaan siitä, että lapset ja nuoret voivat saada tietoa käyttämällään kielellä mukaan lukien suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli sekä selkokieli.

Syrjinnän ja eriarvoisuuden torjunta

- Eriarvoisuuden torjunta otetaan koronakriisin jälkihoidossa keskeiseksi tavoitteeksi. Tunnistetaan ne lapset ja nuoret, joiden hyvinvoinnin turvaaminen koronakriisissä vaatii erityistä panostusta. Näiden lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisesta huolehditaan tehokkain keinoin.
- Palveluiden (muun muassa sosiaali- ja terveystyöpalvelut, koulutus, vapaa-ajan palvelut) saatavuus ja tukitoimien alueellinen sekä kielellinen tasa-arvo varmistetaan.
- Riittävästä ja ymmärrettävästä tiedottamisesta huolehditaan.

Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten oikeuksien turvaaminen

- Haavoittuvuutta mahdollisissa tulevissa kriisitilanteissa vähennetään parhaiten takaamalla universaalit, matalan kynnyksen hyvinvointia vahvistavat palvelut ja etuudet kaikille lapsiperheille. Niillä on keskeinen merkitys eriarvoistumisen ennaltaehkäisyssä. Lisäksi tarvitaan kohdennettuja ja räätälöityjä toimia haavoittuvassa asemassa oleville.
- Varmistetaan järjestöille voimavarat ylläpitää haavoittuvassa asemassa oleville perheille suunnattuja matalan kynnyksen palveluita (mukaan lukien anonyymit palvelut). Tukea suunnataan riittävästi myös puhelin- ja verkkopalveluihin, joista kuka tahansa lapsi, nuori tai vanhempi tai muu lapsen tai nuoren hyvinvoinnista huolehtiva voi saada ammattilais- tai vertaistukea tilanteeseensa.
- Valmistellaan tavat ja rakenteet, joilla haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja perheiden tukea voidaan ylläpitää mahdollisissa tulevissa kriisitilanteissa ja rajoitusten aikana. Kotiin saatavien palveluiden järjestämiseen tehdään kattava suunnitelma poikkeusolojen varalta.

Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten oikeuksien turvaaminen (jatk.)

- Vieraskielisten vanhempien tiedon saanti palveluissa turvataan kouluttamalla henkilöstöä transkulttuuriseen vuorovaikutukseen. Huolehditaan, että viittomakieliset (sekä suomalainen että suomenruotsalainen viittomakieli) saavat tietoa sekä palveluista että koronasta ylipäättään omalla äidinkielellään. Tiedottamista toteutetaan myös selkokielellä.
- Osoitetaan kohdennettuja avustuksia haavoittuviin ryhmiin kuuluvien lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseen.

Mielenterveyden ongelmat perheessä

- Varmistetaan mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpano.
- Lisätään voimavaroja matalan kynnyksen mielenterveyden tuki- ja hoitopalveluihin. Lasten ja nuorten pääsy heille suunnattuihin, maksuttomiin ja anonyymeihin palveluihin on erittäin tärkeää kriisivaiheessa ja sen jälkeen. Otetaan käyttöön hyväksi todettuja digipalveluita. Samalla kun lisätään digipalveluita, mahdollisuus kasvokkain palveluihin turvataan edelleen. Samoin auttaville puhelinpalveluille on edelleen tarvetta.
- Lapset toivovat palveluilta ennen kaikkea keskustelutukea matalalla kynnyksellä sekä palveluohjausta, joiden toteutumisesta koronan jälkihoidossa huolehditaan.
- Kasvatusalan ammattilaisille järjestetään koulutusta, resursseja ja aikaa mielenterveystaitojen tukemiseen oman työnsä arjessa.

Vammaiset lapset ja nuoret

- Poikkeusolojen jälkeiseen kasvaneeseen palvelutarpeeseen varaudutaan ja vastataan. Vammaisia lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään kuullaan ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon koronatilanteen jälkihoidossa ja mahdolliseen epidemian uuteen aaltoon varautumisessa.
- Kuntien kriisisuunnitelmissa sekä myös vammaisten lasten ja nuorten palvelusuunnitelmissa varaudutaan poikkeustilanteisiin ja niiden aiheuttamiin kiireisiin palvelutarpeisiin. Palveluiden joustavuutta lisätään: on oltava valmius myöntää nopeammin uusia palveluita tai tarkistaa niiden määrää tai järjestämistapaa, jos esimerkiksi mahdollisen toisen aallon aiheuttamat muutokset perheiden tilanteessa sitä vaativat.
- Ennaltaehkäiseviin palveluihin panostetaan riittävästi, jotta lapsia ja perheitä ei poikkeusoloissakaan tarpeettomasti joudu raskaampien ja kalliimpien korjaavien palveluiden piiriin. Sosiaalityöhön, kuten yksilöllisten palvelutarpeiden kartoittamiseen ja päätöksentekoon, varataan riittävät resurssit. Määräajat eivät saa ylittyä, ja kiireellisiin palvelutarpeisiin tulee vastata riittävän nopeasti.

Vammaiset lapset ja nuoret (jatk.)

- Varmistetaan, että vammaisille lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen annettavia palveluita ja etuuksia koskeva tiedotus ja neuvonta on selkeää, saavutettavaa, riittävää ja ajantasaista. Tiedotus ja neuvonta ovat koordinoitusti saatavilla.
- Nyt selkeitä puutteita on ollut esimerkiksi vierailukieltoja ja ammattilaisten, kuten terapeuttien, pääsyä erilaisiin toimintayksiköihin koskevassa tiedotuksessa, samoin kuin terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa (esimerkiksi hoitoon, mukaan lukien tarvittaessa tehohoitoon, pääsy sekä läheisten ja tarvittavien ammattilaisten pääsy sairaalaan antamaan vammaiselle potilaalle välttämätöntä apua ja tukea).
- Omaishoitajaperheiden erityinen asema ja tuen tarve otetaan huomioon palveluissa nykyistä paremmin. Perheiden jaksamisen kannalta on tärkeää, että myös lyhytaikaiset/tilapäishoitopalvelut turvataan. Omaishoitoperheiden sekä esimerkiksi lapsen henkilökohtaisen avustajan/avustajien työnantajana toimivan vanhemman, samoin kuin erilaisten palveluntuottajien, käyttöön tulee järjestää riittävästi suojaamia.

Vammaiset lapset ja nuoret (jatk.)

- Perheiden toimeentulovaikeudet ratkaistaan paremmin mahdollisessa uudessa epidemiatilanteessa, esimerkiksi väliaikaisen epidemiatuen tulee olla kattavampi.
- Etäopetusratkaisuja kehitetään vammaisten lasten ja nuorten opetuksen avuksi ja täydentäjäksi (se voisi myös esimerkiksi olla yksi oppimisen tuen järjestämisen keino). Etäopetuksessa huolehditaan riittävästä opetuksen tuesta ja toimivista välineratkaisuista. Etäopetusratkaisut eivät saa vaarantaa inklusioperiaatteen toteutumista. Kouluissa tulisi esimerkiksi tilojen osalta mahdollisimman pian, jo kesän aikana, tehdä tarvittavia muutoksia esimerkiksi avoimiin oppimisympäristöihin, jotta koulunkäynti olisi sekä fyysisesti että sosiaalisesti mahdollisimman turvallista. Tässä yhteydessä tulee myös huolehtia, että saniteettitiloja on riittävästi.

Lastensuojelun asiakkaana olevat lapset ja nuoret

- Hallitusohjelmaan kirjattu asteittain kiristynvä lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus toteutetaan mahdollisimman nopeasti.
- Hallitusohjelmaan kirjattu jälkihuollon sisällöllinen kehittäminen käynnistetään mahdollisimman pian.
- Lastensuojelun ja sijaishuollon kilpailutuskäytäntöjä selvitetään. Lastensuojelun ja sijaishuollon laadussa näkyy selkeitä eroja eri palveluntuottajien välillä ja nykyiset käytännöt synnyttävät sijaishuoltopaikkojen muutoksia sekä tärkeiden ihmissuhteiden katkeamisia.
- Lastensuojelun ja sijaishuollon tutkimusta, ohjausta ja valvontaa vahvistetaan kansallisesti.
- Lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja nuorten yhteiskunnallista osallisuutta tukevia rakenteita vahvistetaan osana sote-uudistusta. Rakenteiden tulee tukea kaiken ikäisten lasten osallisuutta.

Lastensuojelun asiakkaana olevat lapset ja nuoret (jatk.)

- Lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja nuorten arjessa olevien aikuisten osaamista ja keinoja kohdata lapsi ja nuori, tukea lasten ja nuorten tunnetaitojen kehittymistä sekä mielen hyvinvointia vahvistetaan.
- Uusien yhteisövaikuttavuuteen (collective impact) tähtäävien toimintatapojen kehittämiselle osoitetaan kokeilurahoitusta sekä luodaan kuntien väliselle vertaisoppimiselle rakenne (esimerkiksi oppimisverkosto).

Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat nuoret (NEET-nuoret)

- Työpajojen starttivalmennusta ja sosiaalista kuntoutusta, joiden keskiössä on nuorten arjen hallinta, kehitetään sekä lisätään.
- Etäpalveluiden ja digitaalisten palveluiden kehittäminen ja tuottaminen mahdollistetaan kaikissa nuorten työllistymistä ja arjen hallintaa edistävissä palveluissa, kuten työpajoilla, myös jatkossa.
- Nuorille räätälöityjä matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluja lisätään, jotta nuorille voidaan taata heidän tarvitsemansa terapiapalvelut.
- Etsivän nuorisotyön rahoitusta lisätään, jotta poikkeusolojen aikana palveluista pois pudonneet nuoret saataisiin takaisin palvelujen piiriin.
- Lisätään resursointia verkossa toteutuvalle, kynnyksettömälle, anonyymille ja ilmaiselle järjestöpohjaiselle työlle nuorten mielen hyvin-vointia tukemaan (esimerkiksi Sekasin-chat ja järjestöjen muut verkkoauttamisen kanavat). Työtä kehitetään edelleen mahdollistamaan esimerkiksi digitaaliset palveluohjauspolut, yksilötuen ohella nuorten perheiden ja lähiyhteisöjen digitaalinen tuki, sekä monikielinen tuki eri kieliryhmistä tuleville nuorille.

Maahanmuuttotaustaiset lapset ja nuoret

- Huolehditaan, että kaikki koronavirukseen liittyvä viestintä on saavutettavaa ja monikanavaista. Maahanmuuttajat saavuttavan viestinnän kannalta on olennaista vahvistaa keskusteluja, dialogia ja luottamuksellisia suhteita maahanmuuttajayhteisöjen kanssa sekä etsiä ratkaisuja yhdessä heidän kanssaan.
- Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa varmistetaan toimivat yhteydenpitotavat perheisiin.
- Varmistetaan lapsen edun toteutuminen tilanteissa, joissa perheenyhdistäminen on vaarassa jäädä toteutumatta sen vuoksi, että perheenkokoaja on menettämässä oleskelulupaansa koronasta johtuvan äkillisen lomautuksen tai työttömyyden vuoksi. Ulkomaalaislain mukaan toimeentuloedellytyksestä voidaan poiketa, jos lapsen etu sitä vaatii, mutta pykälää on tulkittu äärimmäisen tiukasti. Tulkintakäytäntöä tulisi tarkastella nyt uudelleen ja huomioida epidemiasta aiheutuvat kohtuuttomat tilanteet.
- Varmistetaan, että myös paperittomat perheet pääsevät koronatesteihin samoilla kriteereillä kuin muut. Kannustetaan testeihin osallistumiseen ja tiedotetaan, miten niihin pääsee. Lasten ja nuorten kohdalla on tärkeää, että koronatilanteesta huolimatta he pääsevät myös muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin, kuten neuvolaan, rokotuksiin ja lastensuojelun palveluihin.

Sateenkaarilapset ja -nuoret

- Eri palveluiden ja toimintojen, kuten koulujen ja oppilaitosten, opiskeluhuollon, nuorisotyön ja sosiaali- ja terveystalveluiden sateenkaarisensitiivisyyttä vahvistetaan muun muassa koulutuksen avulla.
- Viestitään lapsille ja nuorille suunnattujen tuki- ja neuvontapalveluiden syrjimättömyydestä ja sateenkaarisensitiivisyydestä.

Lasten ja nuorten suojelu väkivallalta

- Huolehditaan Väkivallaton lapsuus -toimenpideohjelman toimeenpanosta ja sen tarvitsemista voimavaroista sekä Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman toteutuksesta ja sen voimavaroista. Ne molemmat sisältävät monia koronakriisin jälkihoidon kannalta tärkeitä toimia.
- Laaditaan lapsiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön ja riiston lopettamiseen pyrkivä Lanzaroten sopimuksen kansallisen toimeenpanosuunnitelma ja varmistetaan riittävät voimavarat sen toteuttamiselle.
- Perheneuvoloissa ja muissa lapsiperheiden palveluissa turvataan riittävät mahdollisuudet keskusteluapuun lapsille, nuorille ja lapsiperheille. Järjestöjen matalan kynnykset palvelut ja vertais- ja muut ryhmät tarjoavat apua ja niiden piiriin ohjaaminen on tärkeää.
- Huolehditaan siitä, että neuvolatyö ja lapsiperheiden kotipalvelu normalisoidaan mahdollisimman pian perheiden tueksi. Niillä voidaan vastata perheiden tarpeisiin ja ehkäistä ongelmien syvenemistä ja terveydellisiä riskejä.

Lasten ja nuorten suojelu väkivallalta (jatk.)

- Viranomaisten tietotaitoa lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa ja väkivallan kierteen katkaisemisessa vahvistetaan edelleen. Ammattilaiset tarvitsevat koulutusta sekä lähisuhdeväkivallan muotojen ja ilmiön tunnistamiseen että puuttumiseen kehitettyjen työvälineiden osalta.
- Verkkoympäristöissä tapahtuvan seksuaalisen hyväksikäytön ja ahdistelun torjuntaa vahvistetaan.
- Huolehditaan koulujen ja varhaiskasvatuksen aggressiokasvatuksesta sekä turvataitokasvatuksesta. Lasten ja nuorten on tärkeää tunnistaa, mikä on väkivaltaa ja mitkä ovat lapsen oikeudet ja rajat. Huolehditaan myös koulujen ja varhaiskasvatuksen kehotunne- ja seksuaalikasvatuksesta. Keskeisessä asemassa ovat turvataidot ja käsitys siitä, miten kunnioittaa omaa ja toisten kehoa ja rajoja.

Varhaiskasvatus ja esiopetus

- Varmistetaan, että kaikki varhaiskasvatuksesta poisjääneet perheet on kontaktoitu, ja kiinnitetään erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin kuten lastensuojelun asiakkaisiin ja maahanmuuttotautaisiin perheisiin.
- Kaikkien lasten ja huoltajien kanssa käydään heti syksyllä lapsen varhaiskasvatuskeskustelut sekä kartoitetaan lapsen pärjäävyyttä edistävät tekijät (hyödyntäen esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmiä). Keskusteluissa pyritään löytämään lapsi- ja perhekohtaiset toimintatavat, joilla pärjäävyyttä voidaan vahvistaa arjessa.
- Vahvistetaan ja laajennetaan jo syksyksi varhaiskasvatuksen yhteydessä tarjottavaa sosiaali- ja terveydenhuollon tukea, kuten perheneuvolan ja lastensuojelun palveluita, sekä oppimisen ja kehityksen tukea kuten erityisopettajan tukea ja puhe- ja toimintaterapiaa. Varhaiskasvatuslain uudistamisen yhteydessä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ulotetaan koskemaan myös varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatus ja esiopetus (jatk.)

- Varhaiskasvatuksen kautta perheille tarjottavien sosiaali- ja terveystalveluiden koordinoimiseksi kunnille suositellaan järjestettäväksi yhteinen puhelinnumero tai digitaalinen työväline (esimerkiksi osana perhekeskusta), jonka kautta apu koordinoidaan perheille.
- Kiirehditään hallitusohjelmaan kirjattujen varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamisen toimenpiteiden toteuttamista, erityisesti kolmiportaisen tuen mallia.
- Varmistetaan, etteivät varhaiskasvatusmaksut vähennä osallistumisastetta tilanteessa, jossa perheet ovat taloudellisesti tiukoilla. Tiedotetaan aktiivisesti perheiden mahdollisuudesta ilmoittaa muuttuneet tulotiedot ja hakea muutoksia maksuihin. Alustavat tulokset 5-vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilusta osoittavat maksuttomuuden lisäävän osallistumista.
- Jaetaan poikkeustilan synnyttämiä uusia hyviä käytäntöjä esimerkiksi niin, että sairaana oleva yli 3-vuotias lapsi voi päivittäin olla yhteydessä päiväkotiansa ja saada tukea ja kokea yhteisöllisyyttä oman päiväkotiryhmänsä kanssa myös kotona ollessaan.

Perusopetus ja toisen asteen koulutus

- Varmistetaan tarvittava oppimisen tuki sekä opiskeluhuollon palveluiden riittävä saatavuus kaikissa kunnissa.
- Koulun alkaessa syksyllä käydään jokaisen lapsen ja nuoren kanssa suojaavia tekijöitä kartoittava keskustelu, jonka tavoitteena on hahmottaa ne teot, joita lasten ja nuorten läheiset aikuiset voivat tehdä lasten ja nuorten psykososiaalisen hyvinvoinnin ja pärjäävyyden vahvistamiseksi (hyödyntäen esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmiä).
- Niiden lasten ja nuorten kohdalla, joilla on ollut haasteita esimerkiksi etäopetusjakson aikana, pärjäävyyskeskusteluihin liitetään mukaan heti koulun tuesta vastaavat työntekijät. Keskusteluissa pyritään löytämään lapsi- ja perhekohtaiset toimintatavat, joilla pärjäävyyttä voidaan vahvistaa arjessa.
- Opiskeluhuollon palveluissa priorisoidaan yksilöllinen tarve keskusteluun ja tukeen. Terveystarkastuksia ja oppimistutkimuksia tehdään mahdollisuuksien mukaan.

Perusopetus ja toisen asteen koulutus (jatk.)

- Varmistetaan tukitoimien jatkuminen sekä oppilaiden mahdollisuus hakeutua palveluihin ja tuen piiriin myös koulun kesäloman aikana. Jatketaan koulupsykologien, -kuraattoreiden, -terveydenhoitajien ja -lääkäreiden asiakastyötä kesän ajan. Palveluista tiedotetaan riittävästi sekä oppilaille että vanhemmille. Rohkaistaan oppilaita ja vanhempia hakeutumaan palveluihin. Tarjotaan keskustelumahdollisuuksia aktiivisesti. Tarjotaan avoimia, ilman ajanvarausta toimivia vastaanottoja oppilaille.
- Ollaan yhteydessä oppilaisiin ja perheisiin, joiden tilanne on herättänyt huolta etäopetusjakson aikana.
- Lisätään opettajien ja muiden lasten kanssa työskentelevien valmiuksia tunnistaa kiusaamista ja väkivaltaa sekä puuttua niihin.
- Kehitetään kaikille koulutusasteilla etäopetuksen malleja mahdollisen toisen epidemia-aallon varalle. Kerätään hyvät mallit ja käytännöt Opetushallituksen verkkosivuille. Hyödynnetään yhdenvertaisuutta ja koulutuksellista tasa-arvoa edistäviä etäyhteysratkaisuja lähiopetuksen tukena ja apuna myös normaalioloissa.
- Mahdollisen toisen epidemia-aallon varalta vahvistetaan opiskeluhuollon etäpalveluita.

Lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystalvet

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä sekä ennaltaehkäiseviä palveluita ja varhaista tukea lapsiperheille vahvistetaan ja niille turvataan riittävät voimavarat.
- Perhekeskuksissa otetaan käyttöön lasten, nuorten ja perheiden ympärille rakentuva monialainen varhaisen tuen, hoidon ja kuntoutuksen malli, joka sisältää lasten, nuorten ja vanhempien mielenterveyden tukemisen ja varhaisen hoidon.
- Lapsi- ja perhepalveluissa vahvistetaan vanhemmuuden ja parisuhteen tukea, eroauttamista, lähisuhdeväkivallan ehkäisyä mukaan lukien lapsiin kohdistuva väkivalta sekä perheiden moninaisuuden ja monikulttuurisuuden huomioivia työtapoja.
- Huolehditaan lapsi- ja perhepalveluiden henkilöstön jaksamisesta ja sijaiskäytännöistä.
- Palveluvajeen paikkaamiseksi lisävoimavaroja tarvitaan muun muassa äitiys- ja lastenneuvolaan, opiskeluhuoltoon, perheneuvoloihin, perheiden kotipalveluun ja perhetyöhön, lastensuojeluun, lasten ja nuorten suun terveydenhuoltoon, lasten- ja nuorisopsykiatriaan sekä päihdepalveluihin ja aikuisten mielenterveystyöhön.

Lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystalvet (jatk.)

- Laajennetaan haavoittuvassa asemassa oleville perheille saatavissa olevaa kotitalvelua ehkaisevana ja vahvistavana palvelumuotona.
- Lapsille ja nuorille tarkoitettuja mielenterveystalveluita vahvistetaan ja taataan joustava ja nopea hoitoon paasy. Toteutetaan mielenterveystalvelu-strategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman toimenpiteet.
- Neuvolakaynnit toteutetaan viiveettä, jotta lasten kasvun ja kehityksen hariot ja perheiden tuen tarpeet voidaan havaita ajoissa. Vastaanottoajan peruneisiin perheisiin ollaan aktiivisesti yhteydessä ja kutsutaan heidät neuvolaan. Huolehditaan siitä, että kaikki ehkäisyneuvontaa tarvitsevat nuoret paasevat neuvonnan piiriin.
- Varmistetaan, että perheet, joiden lapsilta jäi rokotusohjelmaan kuulu-via rokotuksia väliin, kontaktoidaan ja kutsutaan rokotettavaksi.
- Kannustetaan ja rohkaistaan palveluiden piiriin hakeutumiseen palveluiden alikäytön ja siitä aiheutuvien sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ehkäisemiseksi. Tässä avoin ja selkeä viestintä on keskeisessä asemassa.

Lasten ja nuorten harrastukset ja vapaa-aika

- Koronakriisi on monin tavoin heikentänyt lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia. Ilman toimenpiteitä monet näistä vaikutuksista voivat jäädä pitkäaikaisiksi. Lyhyellä aikavälillä tehokkain keino on tuoda eri tavoin lasten ja nuorten harrastuksia koulujen yhteyteen. Koulun ja harrastusten yhteyttä vahvistetaan niin, että koulua kehitetään lasten ja nuorten harrastustoiminnan keskuksiksi. Tämä toteutetaan vahvistamalla koulun kerhotoimintaa ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä lisäämällä kouluajan ulkopuolista koulun tilojen harrastuskäyttöä. Järjestöjen ja seurojen toimintaa tuodaan kouluille.
- Harrastustakuun avulla varmistetaan, että kaikkien lasten ja nuorten ulottuvilla on mielekäs harrastus perheen varallisuudesta riippumatta.
- Harrastusalan toimijoiden sekä muiden lasten ja nuorten virkistystoiminnan kanssa työskentelevien yhteistyössä kehitetään linjauksia ja hyviä käytäntöjä turvalliseen harrastamiseen.

Lasten ja nuorten harrastukset ja vapaa-aika (jatk.)

- Lapset ja perheet tarvitsevat koronatilanteen purkamiseksi ja jaksamisensa tueksi kontakteja perheen ulkopuolisiin turvallisiin aikuisiin ja kavereihin. Kesäajan harrastus- ja virkistysmahdollisuuksia tulee turvata lapsille kuntien, seurakuntien, sosiaali- ja terveysjärjestöjen, kulttuuri- ja nuorisjärjestöjen ja liikuntajärjestöjen yhteistyöllä.
- Varmistetaan taloudellisen tuen avulla, että järjestöt ja seurat voivat toteuttaa lasten ja nuorten harrastus- ja seuratoimintaa vähintään koronakriisiä edeltäneessä laajuudessa.
- Koronakriisin aikana syntyneitä uusia hyväksi havaittuja harrastusten toteutustapoja sekä digitaalista nuorisotyötä pidetään yllä ja kehitetään edelleen.
- Suomen mallin mukaisen koulupäivän yhteydessä tapahtuvan mielekkäiden vapaa-ajan toimintojen suunnittelutyössä kootaan yhteen universaalien pärjäävyyttä kartoittavien keskustelujen kautta syntynyt ymmärrys alueen lasten ja nuorten pärjäävyyttä vahvistavista toimista. Tämä ymmärrys tuodaan dialogiseen prosessiin paikallisesti alueen yhteisötoimijoille, kuten järjestöille, yhdistyksille, nuorisotoimelle ja seurakunnille toiminnan suunnittelun pohjaksi. Pärjäävyyttä vahvistavat tekijät selvitetään systemaattisesti jokaisen lapsen ja nuoren kohdalla. Lisäksi lapset ja nuoret otetaan luovaan yhteistoimintaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

Lapsiperheiden riittävä toimeentulo

- Huolehditaan työttömyysturvan nopeasta ja joustavasta saamisesta sekä sujuvasta pääsystä työvoimapalveluiden piiriin.
- Lapsiperheiden toimeentuloturvaan tarvitaan lisäpanostuksia. Näitä voisivat olla toimeentuloetuuksien lapsikorotusten nostaminen ja määräaikainen lapsilisän korotus. Koronakriisin kokemukset hyödynnetään sosiaaliturvan uudistamisessa.
- Vähävaraisten perheiden tuen vahvistaminen, vähimmäismääräisten vanhempainpäivärahojen, sairauspäivärahojen ja työttömyyspäivärajojen korottaminen.
- Lasten köyhyyttä koskevien tietojen kokoaminen ja analysoiminen laajamittaisesti.

Työn ja perheen yhteensovittaminen

- Työpaikoilla otetaan pysyvään käyttöön etätyöaikana käyttöön otettuja hyväksi todettuja työskentelytapoja. Työpaikkojen perheystävällisiä etätyön käytäntöjä kerätään ja levitetään, samoin myös muita poikkeusaikana luotuja työn ja perheen yhteensovittamiskäytäntöjä.
- Mahdollisen uuden korona-aallon varalta kehitetään uudenlaisia keinoja huolehtia aamu- ja iltapäivähoidosta etäopetuksen tilanteessa. Työn ja perheen yhteensovittamisen tukemiseksi lapsiperheissä lisätään pienten koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa. Kehitetään varhaiskasvatuksesta annettavaa tukea epidemian vuoksi kotiin siirtyneiden pienten lasten päiväohjelmaan.
- Koulun kesäloman aikana järjestetään pienille koululaisille päivätoimintaa ja ruokailumahdollisuus vanhempien ollessa työssä.
- Erityisesti yksinhuoltajaperheiden tueksi lisätään lapsiperheiden kotiapua, jotta vanhempi pystyy käymään töissä (etätyö mukaan lukien) lapsen ollessa kotona sairauden ja tartuntariskin vuoksi. Myös työssäkäyvien omaishoitajien tueksi lisätään kotiapua.
- Varmistetaan, että varhaiskasvatuksen vuorohoitoa on tarjolla sen tarpeen mukaisesti.

Lasten ja nuorten läheis- ja vertaissuhteet

- Etäopetuksen ja lähiopetuksen yhteensovittamista arvioivassa lainvalmistelussa ja ohjeistuksessa varmistetaan, että ne turvaavat poikkeustilan aikana kehitetyt hyvät käytännöt myös lasten ja nuorten vertaissuhteiden kannalta.
- Puhelinpalveluiden ja digitaalisten palveluiden kehittämisessä huomioidaan lapset ja nuoret käyttäjäryhmänä, ja nimenomaan lapsille ja nuorille suunnattuihin palveluihin osoitetaan lisää resursseja.
- Koronakriisi osoitti, että digitaaliset ratkaisut voivat tuoda ihmisiä yhteen ja vahvistaa ihmissuhteita. Tämä edellyttää, että lapset, nuoret ja aikuiset osaavat käyttää digitaalisia välineitä turvallisesti ja vastuullisesti, muita kunnioittaen, ja että yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyössä tunnistetaan erilaisten perheiden haasteita ja tarpeita digitaalisen hyvinvoinnin tuelle.
- Yhtenäistetään käytäntöjä, että laitoksissa sekä asumisyksiköissä asuvien lasten ja nuorten perhe-elämän suoja ja yhteydenpito läheisiin voisivat toteutua ennakoitavalla ja yhdenvertaisella tavalla.

Lasten ja nuorten läheis- ja vertaissuhteet (jatk.)

- Yhtenäistetään käytäntöjä ja vahvistetaan lapsen oikeutta yhteydenpitoon niin, että lapsen ja vankeusrangaistusta suorittavan vanhemman perhe-elämän suoja ja yhteydenpito läheisiin voisivat toteutua ennakoitavalla ja yhdenvertaisella tavalla.
- Osoitetaan lisää tukea perheasioiden sovitteluun ja muihin sovittelupalveluihin nopeasti vastaamaan kriisin seurauksena syntyneeseen palvelutarpeeseen.
- Lapsen tapaamisoikeuden varmistamiseksi epidemiatilanteessa selvitetään lapsen saattajapalvelun toteuttamista.

Korona on globaali lapsen oikeuksien kriisi

- Suomi pitää kiinni kansainvälisten sitoumusten mukaisesta tavoitteesta käyttää 0,7 prosenttia bruttokansantulosta (BKTL) kehitysyhteistyöhön sekä ohjata 0,2 prosenttia BKTL:sta tukena vähiten kehittyneille maille.
- Suomi tukee erityisesti kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen toimintaa koronakriisiin vastaamiseksi. Tämä on usein tehokkain tapa vastata kriisiin paikallisesti.
- Suomi priorisoi sellaista korona-apua, joka torjuu kriisin vaikutuksia lapsiin: lapsiperheköyhyyden torjunta, ravitseminen, koulutus, seksuaali- ja lisääntymisterveys, haavoittuvien ryhmien kuten tyttöjen ja vammaisten lasten tilanne ja suojelu, yhteisöperustaisten lastensuojelujärjestelmien vahvistaminen sekä psykososiaalinen tuki lapsille ja huoltajille sekä vanhemmuuden tukeminen.
- Suomi arvioi ja kehittää ihmisoikeusperustaista kehitysyhteistyötään ottamalla käyttöön lapsivaikutusten arvioinnin ennen rahoituspäätöstä tai esimerkiksi maastrategian hyväksyntää sekä osana vaikutusten arviointia loppuevaluaatioiden yhteydessä.

Korona on globaali lapsen oikeuksien kriisi (jatk.)

- EU:n koronatukipaketissa sekä tulevassa monivuotisessa rahoituskehyksessä varataan kunnianhimoiset resurssit erityisesti vähiten kehittyneiden valtioiden auttamiseen ja varmistetaan investoinnit erityisesti lapsiin.
- Unionin sisällä taataan korona-avun kohdistaminen nimenomaan lapsiperheköyhyyden vähentämiseen päättämällä eurooppalaisen lapsitakuun käyttöönotosta niin, että jokainen jäsenvaltio varaa 5% ESF+-määrärahoistaan seuraavan seitsemän vuoden ajalle lapsiköyhyyden vähentämiseen.
- Suomen edistää EU:n yhteisen kokonaisvaltaisen lapsenoikeusperustaisen lapsistrategian toteuttamista.

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Koko julkaisu saatavissa osoitteessa:

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-883-0>